

Rugăciunea este, prin excelență, vorbirea omului cu Dumnezeu. Despre fiecare persoană se presupune că are o față. Fața este acea latură a persoanei prin care respectiva persoană se întoarce către ceva sau către cineva. Din acest punct de vedere și Dumnezeu are o față și știm aceasta chiar de la psalmistul David: „Nu-ți întoarce fața ta de la mine”. Așa încât, de câte ori omul își întoarce fața către Dumnezeu, pentru a intra în comuniune cu Dânsul, Dumnezeu își întoarce și El fața, în așa fel încât, duhovnicește vorbind, cele două entități, cele două persoane - persoana lui Dumnezeu și persoana omului - se întâlnesc față către față. Este, deci, o convorbire directă și care, până la urmă, duce la comuniune. Dacă rugăciunea nu are o finalitate și nu se topește în această comuniune, nu este o rugăciune adevărată, ci e mai mult o convenție.

Rugăciunea face parte din viața spirituală a omului, dar aș vrea și aici să fac o oarecare delimitare, pentru ca să eliminăm, pe cât este posibil, confuziile

terminologice. În mod obișnuit se vorbește despre o viață materială și o viață spirituală a omului. Această distincție se făcea chiar și-n vremea comunismului ateu, dar prin viața spirituală se înțelegea, în special, cultura sau ceea ce nu ține neapărat de activitatea materială, ceea ce nu ține de plug sau de fabrică; o viață raportată mai mult la intelect.

Distincția trebuie făcută mai întâi terminologic: „spiritual” vine de la „spiritus”, „vita spiritus”, care înseamnă viață spirituală, sufletească. Dar în limba română avem un alt cuvânt care definește mai bine ceea ce vrem noi să înțelegem prin viață spirituală. Pentru că aceasta este mai mult decât cultură și trebuie să fie mai mult decât cultura. Într-o pagină frumoasă, pe care o raportează neapărat la Noica, un Constantin Noica care se ancorase și se plafonase de cultură, Andrei Pleșu, nemulțumit de această plafonare, a spus: „Vreau să mă ancoroz în ceea ce este mai mult decât cultură, pentru că un om de cultură nu este altceva decât o imensă bibliografie. Eu vreau să fiu mai mult decât bibliografie. Și, pentru a fi mai mult decât

aceasta, trebuie să mă ancoroz în viața spirituală”. Dar vine, la un moment dat, Alexandru Paleologu și spune: „Mie mi se pare foarte general și foarte confuz acest termen: spiritual, spiritualitate. Ce este aceea?” Mai târziu a revenit, pentru că a aprofundat această problemă și și-a dat seama că nu este o vorbă goală sau nu este o vorbă convențională aceea de a avea o viață spirituală și de a te ancora în spiritualitate. Oricum, este mai mult decât cultură.

Avem un alt termen, care este în aparență sinonimul lui „spirit”: „duhul”. Aceste două cuvinte, unul fiind de sorginte latină și unul de origine slavonă, par să fie sinonime prin derivatele lor, dar, de fapt, nu este deloc așa. Pentru că spiritul dă spiritualitate, iar duhul dă duhovnicia. Duhovnicia este altceva sau mult mai mult decât spiritualitatea. Spiritul dă spiritualul. Un om spiritual poate să fie și un om care face glume. De aceea viața spirituală este mult mai puțin decât viața duhovnicească, iar rugăciunea face parte nu din viața spirituală, ci din viața duhovnicească. Acest lucru este foarte important de reținut!

Sfântul Apostol Pavel face o distincție netă între omul, spunem noi, firească, dar într-o traducere foarte originală este omul psihic – „psihicos”, „antropos psihicos”, și omul duhovnicesc (iertați-mă dacă uneori fac recursuri la filologie, dar aş vrea să fiu cât se poate de explicit, pentru a face distincția corectă între omul psihic și omul duhovnicesc). În toată doctrina sa, Sfântul Apostol Pavel nu dă foarte mulți bani pe omul psihic, pentru că psihicul este partea labilă a omului. Psihicul determină chiar și pasiunile carnale, care se infiltrează în noi, și avem, într-o rugăciune lăsată de unul din Sfinții Părinți, un fragment în care ne rugăm lui Dumnezeu să ne îndepărteze de relele care se lucrează cu gândul înăuntrul trupului nostru. Deci psihicul poate să lucreze răul și poate să activeze chiar asupra trupului, determinând pasiuni carnale și vinovate. Psihicul, în genere, așa cum am mai spus, este partea labilă, partea schimbătoare a omului și fiecare dintre noi știm că starea psihică se poate schimba de la oră la oră, în funcție și de vremea de afară, și de atmosfera din casă, de somnul pe care l-ai făcut sau nu

l-ai făcut, de mâncarea care ți-a plăcut sau nu ți-a plăcut, de ambianța imediată sau mai îndepărtată.

Sfântul Pavel îl vede pe om ca pe un ins cu foarte multă statornicie, iar statornicia i-o dă duhul și prin aceasta el devine om duhovnicesc. Duhul reprezintă permanența omului și, mai ales, etajul superior, prin care el poate să intre în comunicare și în comuniune cu Dumnezeu. De aceea, Sfântul Apostol Pavel creează o ierarhie stratificată valoric a părților omului, așezând trupescul la nivelul de jos, psihicul deasupra acestuia, apoi duhovnicescul, iar deasupra tuturor noeticul, de la termenul grecesc „nous”, care este tradus prin „intelect”, „rațiune”, „inteligentă”. Este partea cea mai fină, cea mai rafinată a sufletului, prin care omul duhovnicesc, în starea de extaz, intră în comuniune cu Dumnezeu. Dar, mai mult decât starea de extaz - pentru că extazul este revărsarea insului în afara lui - se află starea de entaz, care este înmănușarea insului în interiorul său, așa încât omul cu ade-vărat duhovnicesc depășește și etajul psihicului și pe cel al duhovnicescului,

intrând în acela al noeticului, adică de legătură imediată cu Dumnezeu.

La acest nivel chiar rugăciunea devine inutilă, pentru că starea de rugăciune nu mai este o convorbire cu Dumnezeu, ci participarea sfântului - căci despre el este vorba - la Dumnezeu, îndumnezeindu-se prin participare la harul lui Dumnezeu. Făcând aceste precizări nu înseamnă că rugăciunea, parte din viața duhovnicească a omului, este o contemplație, pentru că ea este altceva decât contemplația, care implică mai mult intelectul. Rugăciunea este activă, lucrătoare, iar Evagrie Ponticul, unul dintre părinții cei mai importanți ai creștinismului, spunea, la un moment dat, că: „rugăciunea este folosirea cea mai autentică și mai bună a intelectului”. Ea nu se poate face fără participarea intelectului, adică să înțelegi rugăciunea, să ți-o asumi prin înțelegere, pentru că, altfel, ea devine mecanică și nu mai este rugăciune, ci doar o simplă deprindere. De aceea trebuie să evităm prezumția că rugăciunea nu ar face parte din viața practică a omului, ci numai dintr-o stare a lui statică.

Sfântul Apostol Iacov, în epistola sa, vorbește despre cei care trebuie să cheme preoții pentru a face rugăciuni celor bolnavi, spunând că: „Mult poate rugăciunea dreptului”. Corect este: „mult poate face rugăciunea dreptului cea lucrătoare”, în care „cea lucrătoare” are valoare de apozitie, adică definește sau redefinește ceea ce s-a spus înainte. Rugăciunea dreptului este, prin definiție, lucrătoare, este un izvor dinamic, care curge, care vine de undeva și care te alimentează. Rugăciunea este, astfel, un factor activ, deși se petrece în absoluta intimitate a eului duhovnicesc.

În cele ce urmează aș vrea să mă refer la una dintre modalitățile de rugăciune, adică din cele două: rugăciunea colectivă și rugăciunea personală. Nu voi vorbi despre rugăciunea în comun, pe care o cunoaștem din biserică, din viața noastră liturgică. Dar Mântuitorul Hristos a introdus, prin exemplul personal, întâi această rugăciune - personală. Chiar a mers până acolo încât, ca să-i trezească pe contemporanii săi, a negat valoarea rugăciunilor publice, pe care obișnuiau fariseii să le facă prin piețe, pe străzi și

pe la răspântii. A osândit un astfel de mod de a se ruga, dar nu a osândit, în schimb, rugăciunea din templu, pe care a făcut-o și El, și-o făceau și Apostolii.

În repetate rânduri, însă, ne spun Sfinții Evangheliști, Mântuitorul Hristos, din când în când, se retrăgea în loc deosebi, adică în loc deosebit, departe de ucenicii Săi, și mergea fie într-un munte, fie într-un pustiu, ca să se roage. Toate acestea pentru a intra într-o comuniune foarte apropiată cu Părintele Său ceresc. De altfel, ca Dumnezeu, nu Se despărțise de Tatăl, dar simțea nevoia, periodic, prin rugăciune directă și personală - pentru că Iisus e o persoană, iar Tatăl Său ceresc e tot persoană - să comunice. Chiar și atunci, înainte de Patimi, în grădina Ghetsimani, când se găsea împreună cu ucenicii, i-a lăsat pe aceștia singuri și S-a îndepărtat la un număr de metri, așa încât să nu poată fi auzit, pentru a se ruga cu voce tare, în intimitatea singurătății Lui. Acest exemplu a fost urmat și de Sfinții Apostoli și, apoi, de Sfinții Părinți, cultivat fiind până în zilele noastre.

Este greșit să se creadă că participarea numai la viața liturgică și la rugăciunea liturgică este suficientă pentru un creștin. Dacă viața creștinului nu cultivă și rugăciunea personală, acesta nu este un creștin adevărat sau întreg. Iar locul pentru rugăciunea personală îl cunoaștem tot de la Mântuitorul Hristos: „Intră în cămara ta - adică în odaia ta - și roagă-te singur acolo, pentru ca să te vadă doar Dumnezeu, Cel ce este într-ascuns”. Tu ascunde-te de oameni, stai de vorbă cu Dumnezeu, pe Care nu-l vād oamenii și, în felul acesta, vei realiza această rugăciune adevărată! Cu toții cunoaștem Liturghia, dar să știți că din Liturghie face parte această rugăciune.

Aici fac o mică paranteză, ținând să menționez că în Liturghie există și o parte nevăzută, pe care credincioșii din biserică nu o vād niciodată și nu o aud. Ea se numește Proscomidie și, de fapt, este partea pregătitoare a ceea ce se vede. În fiecare altar se găsește, în partea stângă, o firidă, care se cheamă proscomidiar, și unde se găsesc pregătite pâinea, vinul și apa din care se pregătesc Sfintele Taine.